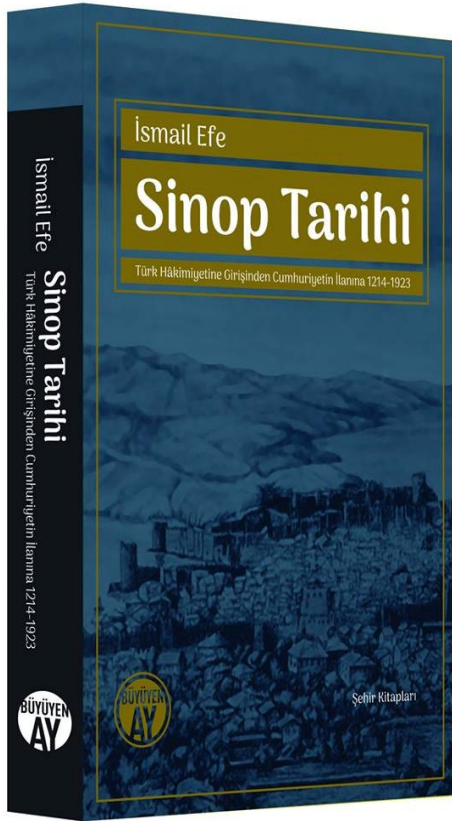

EFE, İsmail (2018). Sinop Tarihi (Türk Hâkimiyetine Girişinden Cumhuriyetin İlanına 1214-1923). İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları. 336 s., ISBN: 978-605-20-7167-0

Gülşah AZER*

Şehir tarihi, bir yerleşim biriminin kuruluşundan itibaren başlayıp tarihi süreç içerisinde geçirmiş olduğu bütün değişiklikleri kendine has soru ve yöntemleri ile ortaya koyan bir disiplindir. Türkiye’de şehir tarihi ile ilgili çalışmalara baktığımızda en yoğun çalışmaların Osmanlı Dönemi şehirleri üzerinde olduğunu söylemek mümkündür. Beylikler Dönemi şehirleri ile Cumhuriyet Dönemi şehirleri hakkında yapılan çalışmalar ise daha azdır.

Şehir kitaplarına eklenen yeni bir kitap da İsmail Efe’ye ait olan ve Büyüyen Ay Yayınlarından çıkan Sinop Tarihi (Türk Hâkimiyetine Girişinden Cumhuriyetin İlanına 1214-1923) adlı kitaptır. Kitabın en önemli özelliği, tarihine dair bugüne kadar az sayıda çalışma yapılmış olan Sinop’un arşiv kaynakları ve ana kaynaklardan yararlanılarak Türk hâkimiyetine girişinden başlayıp 1923’teki Cumhuriyetin ilanına kadar olan zamanının ele alınmasıdır.

Kitap giriş, üç bölüm ve ekler kısmından oluşmaktadır. Bölümlerin içerisinde Sinop’un tarihi görsellerine yer verilmiş olması oldukça ilgi çekicidir.

Yazar, giriş bölümünde Sinop’un coğrafi yapısına yer vererek şehrin Karadeniz’de doğal limana sahip tek şehir olma özelliğine vurgu yapmış ve sahip olduğu coğrafi konum ve doğal liman nedeniyle de, ilk dönemlerden itibaren insanların dikkatini çeken bir bölge olduğunu belirtmiştir. Yazar giriş bölümünde ayrıca Sinop adının menşesine de değinmiş ve bu konuda ortaya atılmış olan görüşlere yer vermiştir. Giriş bölümünde değinilen bir diğer konu ise Türk Hâkimiyetinden önce Sinop’tur. Bu başlık altında Sinop’ta ilk yerleşimlerin

Kitap Değerlendirme

Makale Gönderim Tarihi: 05.03.2019; Yayına Kabul Tarihi: 10.03.2019

* Kırıkkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, KIRIKKALE, ORCID: 0000-0002-1290-1178, E-posta: g.azer@hotmail.com

M. Ö. 5.500'lere kadar gittiği ve Karadeniz kıyılarına gelen ve denizcilikle az çok ilgisi olan ilk toplulukların bu şehre yerleştiği anlatılmıştır.

Birinci bölüm Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Döneminde Sinop başlığını taşımaktadır. İlk olarak Selçuklu Döneminde Sinop'un Türk hâkimiyetine girişi anlatılmıştır. 1071 Malazgirt Zaferi ile Anadolu toprakları Türklere açılmış, 1075'de bugün Sinop'un ilçeleri olan Boyabat ve Durağan Danişment Gazi'nin komutanlarından Kara Tegin tarafından fetih edilmiştir. 1085 yılında Sinop şehir merkezinin de Danişmentlilerin eline geçmesi ile Sinop'un tamamı Türk hâkimiyetine girmiştir. Beylikler Döneminde Sinop başlığında ise Sinop ve havalisinde kurulmuş iki önemli beylik olan Pervaneoğulları ve Candaroğulları Beyliklerinin üzerinde durulmuştur. Osmanlı Döneminde Sinop başlığı, Osmanlı İdaresine Girişinden Sinop Baskınına (1461-1853), Sinop Baskını ve 1854'ten II. Meşrutiyet'e Sinop alt başlıklarından oluşmaktadır. Osmanlılar İstanbul'u aldıktan sonra siyasi ve iktisadi yönden önemli olan Karadeniz kıyı bölgesine de hâkim olmak istemişlerdir. Candaroğulları topraklarındaki önemli bir liman olan Sinop, Fatih Sultan Mehmet tarafından 1461 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Sinop Baskını alt başlığında ise Karadeniz sahillerini emniyet altına almak için kurulan Osmanlı filosunun fırtına nedeni ile Sinop limanına demirlemesi ve burada bulunan Rusların baskınına uğraması anlatılmıştır. 1854'ten II. Meşrutiyet'e Sinop alt başlığında Sinop'un askeri bir tersane şehri olmaktan çıkarak, kalebent edilen (kalede hapis cezası çeken) suçluların konulduğu iç kaledeki hapisanesi ile ünlenen bir şehir olması belirtilmiştir. Ayrıca Osmanlı Döneminde Sinop'ta mahalle ve köy teşekkülleri üzerinde de duran yazar 19. Yüzyılın ortalarında Sinop şehrindeki mahallelerin %70'inin Müslüman %30'unun ise Gayrimüslim mahallelerden oluştuğu bilgisini verir. Sinop'a ilk yerleşen Türk boy ve cemaatleri de birinci bölümünde yer alan alt başlıklardandır. Yine bu bölümde yazar XV. Yüzyıldan itibaren Sinop'un demografik yapısındaki değişimin üzerinde durmuş Milli Mücadele yılları da dâhil olmak üzere Sinop ilinin nüfusu tablolar halinde sunulmuştur. Yazar Sinop'un iktisadi hayatını ise ulaşım, ticari hayat (ekonomi), tarım ve tarımsal faaliyetler alt başlıkları altında incelemiştir. Özellikle tarım ve tarımsal faaliyetler alt başlığında Sinop'ta yetiştirilen tarım ürünleri sıralanmıştır. Sinop'ta Eğitim Kültür ve Sağlık başlığında ise Sinop'taki eğitim ve sağlık hizmetleri anlatılmıştır. Birinci bölümde ayrıca Sinop'un başkentlikten vilayetliğe mülki idari serüveni de ele alınmıştır. Türk hâkimiyetinden önce birkaç farklı devlete başkentlik yapmış olan Sinop ilk olarak M.Ö. 676 yılında Karadeniz sahillerine hâkim olan Kimerler tarafından başkent yapılmış ve Türk hâkimiyetine girince de Pervaneoğulları ve Candaroğulları Beyliğinin başkenti olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan idari düzenleme sonucunda sancakların kaldırılıp Sinop'un il olmasıyla ilk bölüm sona ermiştir.

Kitabın ikinci bölümü Mütareke ve Milli Mücadele Yıllarında Sinop'ta İtilaf Devletleri ve Azınlıkların Yıkıcı Faaliyetleri başlığını taşır. Bu bölüm de yazar tarafından çeşitli alt başlıklara bölünerek incelenmiştir. Yazar İtilaf Devletlerinin Sinop'taki faaliyetlerine geçmeden önce Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi Gelişmelerine Kısa Bir Nazar alt başlığı vererek bu dönemde bölgenin siyasi durumunu anlatmıştır. Daha sonra İtilaf Devletlerinin Sinop'taki faaliyetleri üzerinde durarak İngilizlerin, Yunanlıların ve Fransızların bölge üzerindeki faaliyetlerine değinmiştir. Azınlıkların zararlı çalışmalarından Sinop'un da nasibini alan şehirler arasında olduğu vurgulanmış, bu yıkıcı ve bölücü faaliyetler ve Türk Hükümeti'nin bu faaliyetlere karşı aldığı tedbirler ayrıntısıyla verilmiştir. Yazar bu bölümü Sinop'ta Asayiş Meselesi ve Milli Mücadele Karşıtı Faaliyetler alt başlığı ile sonlandırmıştır.

Kitabın üçüncü bölümü Milli Mücadele Yıllarında Sinop'ta Milli Faaliyetler üst başlığını taşımaktadır. Bu faaliyetler Siyasi, İdari ve Sosyal Faaliyetler alt başlıkları ile incelenmiştir. Yazar bu bölümde Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir'in Sinop'a gelişi ve Sinop'ta

oluşan milli teşkilatlanma üzerinde durmuş, Birinci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisine Sinop adına seçilen milletvekilleri ve faaliyetlerini anlatmıştır. Yazar bu bölümde ayrıca Mütareke ve Milli Mücadele yıllarında Sinop'ta yaşanan askeri faaliyetlere de değinmiş Lozan Antlaşması'nın Sinop'taki Yankıları alt başlığı ile bu bölümünü bitirmiştir.

Sonuç bölümünde ise yazar Sinop'un Türk Hâkimiyetine girişinden önceki ve Türk Hâkimiyetine girişi ile birlikte Beylikler ve Osmanlı Dönemindeki durumunu özetlemiş Milli Mücadele yıllarında Sinop'un bir portresini çizmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Sinopluların yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin onurlu birer vatandaşları olarak bu topraklarda yerlerini aldıklarını vurgulamıştır. Eserin kaynakça kısmı on üç sayfadan oluşmaktadır. Yazar özellikle gazete, dergi ve arşiv belgelerine başvurarak eserini oluşturmuştur.

Kitabın ekler kısmında Sinop üzerine çalışmaları bulunan çeşitli akademisyenlerin makalelerine yer verilmiştir. Makalelerin özellikle kültür, sanat ve mimari üzerine olması oldukça önemlidir. Çünkü bir şehir tarihi kitabında o şehrin iktisadi ve idari gelişiminin yanı sıra fiziksel ve kültürel yapısı da ele alınmalıdır.

Tanıtımını yaptığımız eser, Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Şehir Kitapları kategorisinde 2018 yılının en iyi kitabı seçilmiş olup belgeler ve ulaşılabilen bütün kaynaklar kullanılarak 1214'te Türk hâkimiyetine girişinden -hatta daha da öncesinden- başlayıp 1923'teki Cumhuriyetin ilanına kadar Sinop'un tarihini konu edinmektedir. Kitabın bir şehir kitabı olması hasebiyle kitapta Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemden hiç bahsedilmemiş olması bir eksikliktir. Ayrıca kitap yazar tarafından çok fazla alt başlıklara bölünmüş. Bu durum okuyucu da zihin karışıklığı yaratabilir. Fakat Sinop'la ilgili fotoğraf ve gravürlerin de kitabi bilgilere eşlik etmesi ve sonundaki ekler kısmında bölgenin folkloru, gelenekleri, kültürü ve mimarisi hakkında çalışmaları bulunan araştırmacıların makalelerine de yer verilmesi önemlidir. Kitap, Sinop tarihini araştırarak veya merak edip okuyacak olanlar için bir başvuru kaynağı olma özelliğini taşımaktadır.